

Města lze plánovat i soukromě

O územním plánování, soukromých městech v teorii i praxi, vyvlastňování ve veřejném zájmu, metru, které vydělává, a vládě jako špatném hospodáři s profesorem Anderssonem z Nottingham University Business School v Číně.

Soukromá města?

obsah

4 | Města lze plánovat i soukromě

ROZHOVOR | TÉMA O územním plánování, soukromých městech v teorii i praxi, vyvlastňování ve veřejném zájmu, metru, které vydělává, a vládě jako špatném hospodáři s profesorem Anderssonem z Nottingham University Business School v Číně.

Rozhovor s Davidem Emanuele Anderssonem

9 | Dva roky od amnestie

ANALÝZA | TÉMA Nepřípustné zásahy do moci soudní jsou problémem dneška. Podívejme se po dvou letech na amnestii Václava Klause ze dne 1. 1. 2013 a ukažme si, v čem takovýto zásah spočívá.

Autoři Petr Slunečko, Alexander Károlyi

CI Time

Odborný analytický měsíčník

Číslo 1

Ročník V.

Leden 2015

Vydává

CI Consult & Research, s.r.o.

ve spolupráci s vysokou školou

CEVRO Institut

IČ: 24772461

Jungmannova 29/19,

110 00 Praha 1, Nové Město

Kontakty

Telefon: 224 054 087

www.cicar.cz, citime@cicar.cz

Redakce

Šéfredaktor

Josef Šíma

Odborní konzultanti redakce

Ivan Langer, Ladislav Mrklas

Tajemnice redakce

Petra Viktorová

Art director

Ivo Kubát (Multimedia Atelier)

Stálí spolupracovníci

Milan Cabrnach,

Antonie Doležalová, Jiří Frgal,

Jakub Kříž, Aleš Kučera,

Daniel Kunštát, Pavol Minárik,

Jaroslav Salivar, Harald Scheu,

Jiří Šedivý, Alexandr Vondra

Fotografie

str. 1 ČTK, eu.fotolia.com

str. 9–11 eu.fotolia.com

Jazyková korektura

4JAN Public Relations, s.r.o

Registrace MK ČR E 19998,

ISSN 1804-8099

Vážení čtenáři,

v aktuálním čísle CI Time Vám přinášíme obsáhlý rozhovor s profesorem Davidem Emanuele Anderssonem, který je expertem na územní plánování a působí na Nottingham University Business School v Číně. Tam se s ním setkal dr. Marek Hudík, člen katedry Ekonomie a managementu vysoké školy CEVRO Institut, hovořili spolu o fenoménu soukromých měst a problému budování infrastruktury.

JUDr. Petr Slunéčko z katedry Veřejného práva a veřejné správy a JUDr. Alexander Károlyi z Obvodního soudu pro Prahu 9 se ve svém článku zamýšlejí nad prezidentskou amnestií, od níž uběhly právě dva roky.

Přejeme Vám zajímavé čtení!

Josef Šíma,
*rektor vysoké školy CEVRO Institut
a šéfredaktor*

Ivan Langer,
*zakladatel společnosti
a odborný konzultant redakce*

Ladislav Mrklas,
*zakladatel společnosti
a odborný konzultant redakce*

Města Ize plánovat i soukromě

O územním plánování, soukromých městech v teorii i praxi, vyvlastňování ve veřejném zájmu, metru, které vydělává, a vládě jako špatném hospodáři s profesorem Anderssonem z Nottingham University Business School v Číně.

Rozhovor vedl **MAREK HUDÍK**

Profesore Andersson, získal jste doktorát z územního plánování, nicméně později jste svůj zájem přesunul více k ekonomii. Čím vás ekonomie oslovila?

Mám poněkud nezvyklé vzdělání. Na univerzitě jsem nejdříve studoval aplikovanou statistiku, vesměs kvůli tomu, že mi bylo řečeno, že získám dovednost ceněnou na trhu práce a zároveň to bude užitečné pro mé případné další studium. Poté jsem se zapsal do programu územního plánování na Royal Institute of Technology ve Stockholmu, jelikož se jednalo o multidisciplinární program s celou řadou specializací. Vedoucí mé doktorské práce se specializoval na ekonomii měst a obcí, ale na katedře byli také dopravní inženýři, urbanisté, geografové a ekonomové věnující se dopravě. Lze tedy říci, že jsem se věnoval tzv. prostorové ekonomii. A je trochu pa-

radoxní, že právě na katedře regionálního plánování jsem se poprvé setkal s knihami a články, které mne přivedly ke studiu rakouských a institucionálních přístupů k ekonomickým problémům. Ekonomové věnující se regionálnímu plánování často nemají blízko k těmto protrzním směrům myšlení. Pamatuji si, že velký dojem na mne udělala kniha Jamese Buchananana a Gordona Tullocka *Calculus of Consent*, kterou jsme diskutovali v rámci debaty o alternativách k plánování. Setkal jsem se také s knihou *Death and Life of Great American Cities* od Jane Jacobsové, jež má velmi blízko k Hayekovu stylu uvažování. Pak jsem již sám objevil Hayekův slavný článek o *Využívání znalostí ve společnosti*, což pro mne byla už jen abstraktnější a zhuštěná verze knihy Jane Jacobsové. Následně jsem se chtěl seznámit s dalšími podobnými knihami a četl

DOMNÍVÁM SE,
ŽE **STANDARDNÍ
EMPIRICKÉ
PŘÍSTUPY**

jsou institucionálními ekonomy podceňované a že mají co nabídnout.

díla rakouských a institucionálních ekonomů: Mengera, Misese, Hayeka, Kirznera, Lachmanna, Rothbarda, Coase, Buchanana, Northe, Rizza a dalších. Bylo to pro mne hotové prozření! Přestože jsem se zpočátku věnoval poměrně standardnímu empirickému zkoumání v oblasti ekonomie měst a obcí (hedonickým cenám), bylo mi stále zřejmější, jak užitečné by bylo spojit prostorovou ekonomii a podnikatelsko-institucionální přístupy.

To je zajímavé. V čem jste viděl užitečnost takového propojení?

Prostoroví ekonomové jsou dobří v debatách o dostupnosti a organizaci aglomerací, ale často opomíjejí instituce. Naproti tomu rakouští a institucionální ekonomové skvěle chápou význam institucí, ale téměř nikdy nehovoří o prostoru: povětšinou se soustřeďují na diskuse o poměrně umělých prostorových jednotkách, jimž říkáme národní státy. Mně přijde smysluplnější uvažovat o městských regionech s integrovanými trhy práce a půdy. Až později jsem objevil, že nejsem zdaleka první, koho napadlo takto uvažovat. Sanford Ikeda, Peter Gordon, Pierre Desrochers, Stefano Moroni, Chris Webster a Lawrence Lai patří mezi skupinu autorů s podobným záběrem. Postupně se s těmito lidmi seznamuji, ale jelikož žiji v Číně, není jednoduché potkat se s kolegy, kteří pracují na druhém konci světa. Například Peter Gordon sice sepsal tři kapitoly a jeden článek do knih, které jsem editoval, poprvé jsem se s ním ale setkal teprve minulý měsíc! Bylo to na konferenci v Arizoně a byli jsme tam patrně jediní, kteří rozvíjeli tržní přístupy a měli blízko ke klasickému liberalismu. Ale i tak se domnívám, že standardní empirické přístupy jsou institucionální ekonomie podceňované a že mají co nabídnout.

SOUKROMÁ MĚSTA

Zmiňoval jste své knihy. Nedávno jste vydal skvělou knihu o soukromém plánování měst (Andersson, D. E., Moroni, S. (eds.) 2014. *Cities and Private Planning: Property Rights, Entrepreneurship and Transaction Costs*. Cheltenham and Northampton: Edward Elgar.). Většinu lidí se myšlenka privátně plánovaného města asi bude zdát poněkud bizarní. Můžete vysvětlit výhody a nevýhody soukromého plánování oproti plánování veřejnému či státnímu?

Poprvé jsem se setkal s těmito myšlenkami v 90. letech ve skvělé knize Freda Foldvaryho, jež nese název *Public Go-*

NEJBLÍŽE K SOUKROMÉMU IDEÁLU

má asi Houston. Neexistuje tam státní ani místní územní plánování, není zde státní monopol na plánování silnic a ulic.

ods and Private Communities. Základní myšlenkou této knihy je to, že většina tzv. „veřejných statků“ nejsou čisté veřejné statky. Jde většinou o prostorově ohraničené kolektivní statky, které lze poskytnout soukromě, jelikož vlastník, developer, může pokrýt své náklady prostřednictvím příjmů z rostoucí ceny půdy, na níž jsou společně užívané statky poskytovány. Např. hotel poskytuje „cesty“ v podobě chodeb a bytové do-

my poskytují „parky“ apod. Dokud je prostor relativně omezený a vlastnictví koncentrované, pak je v zájmu vlastníka-developera poskytovat kolektivní statky, o něž je zájem a zároveň existuje dostatečná ochota za ně platit. Ve slavné knize *Calculus of Consent*, kterou jsem zmiňoval, Buchanan a Tullock ukázali, že silnici je vždy možné poskytnout soukromě, je-li jejím vybudováním ovlivněn pouze jeden vlastník půdy. Soukromě ji lze též postavit, je-li počet zasažených vlastníků malý (záleží to na existujících transakčních nákladech). Pouze pokud hovoříme o masivních investicích, jako je metro či letiště v existujících městech s fragmentovaným vlastnictvím půdy, je nutné k budování infrastruktury použít politiku.

Znamená to tedy, že soukromé plánování je efektivní pouze v malých komunitách?

Tak to úplně není. Vše záleží na podobě vlastnictví. Plánujete-li tzv. „nové město“, kde veškerou půdu vlastní jedna firma, pak je principiálně možné využít městské plánování prostřednictvím soukromého sektoru i v případě opravdu ohromných investic, jako je městská doprava či letiště. V existujících metropolích to ale obvykle takto nejde kvůli tomu, že dohoda mezi velkým množstvím vlastníků půdy není možná a otevírá se prostor pro strategické chování některých klíčových vlastníků, kteří chtějí, aby jim ostatní za jejich souhlas velmi výrazně zaplatili. Jinými slovy existují lidé, kteří nutně neprojevují své skutečné rezervační ceny, za nichž jsou ochotni se pozemku vzdát, a chovají se oportunisticky. A věc se ještě komplikuje tím, že někteří lidé mají ke konkrétnímu místu osobní vztah. Když například žijete se svou rodinou v konkrétním domě, který jste třeba zdědili po rodičích, představuje pro vás vyšší hodnotu než pro jiné lidi, a tak jej nebudete ochotni za běžnou cenu prodat. Neochota prodat tedy nemusí nutně znamenat oportunistické chování, může se prostě jednat o jakousi psychologickou prémii, kterou je nutné přičíst k běžné „tržní“ ceně. Pak je cestou k uskutečnění velkých investic umožnění vyvlastňovat za náhradu ve veřejném zájmu. V dlouhém období to může být i v zájmu těch, kteří nesouhlasí s konkrétním vyvlastňovacím rozhodnutím. V takové situaci nemáme žádné dokonalé řešení, protože máme samozřejmě celou řadu příkladů vyvlastnění, která se ukáza-

la být velmi neefektivní (park, který lidé nenavštěvují; nevyužívaná silnice apod.)

SOUKROMÁ MĚSTA EXISTUJÍ

Z toho, co říkáte, vyplývá, že otázka ohledně efektivnosti soukromého či veřejného plánování je veskrze empirická. Podívejme se tedy na empirii. Můžete uvést nějaké příklady soukromě plánovaných měst?

V USA jsou nejznámějšími příklady Reston ve Virginii a velké soukromé příměstské oblasti u Houstonu. Musíme si ale uvědomit, že i tato města spadají pod federální a státní legislativu, takže nejsou zcela soukromá. Například vně New Hampshire musí řidiči používat bezpečnostní pásy, ať již jedou po veřejné či soukromé cestě. Nejbližší k soukromému ideálu má asi Houston. Neexistuje tam státní ani místní územní plánování, není zde státní monopol na plánování silnic a ulic. Po světě najdeme samozřejmě další příklady. Gurgaon v Indii je soukromě plánovaným a provozovaným městem. Vlastnictví půdy je tam ale příliš fragmentované. Malé projekty jsou tam provozovány lépe než kdekoli v Indii, existuje však nedostatek infrastruktury velkého rozsahu. Dále je možné zmínit oblast Discovery Bay v Hongkongu a podivné hybridní příklady z Číny. Samostatné a soukromě sřežené komunity, jež fungují v prostoru vytvořeném úzkými svazky developerů, místních politiků a stranických špiček. Stoprocentní soukromé plánování nejnajdeme nikde, ale domnívám se, že spousta lidí by byla překvapena, jak efektivně by taková města fungovala. Neříkám, že by to bylo dokonalé, jelikož soukromí podnikatelé samozřejmě mohou selhat. Ovšem kvůli cenovým zpětným vazbám, jež trhy poskytují, a motivacím, jež směřují ke zvyšování hodnoty půdy, bychom měli očekávat, že soukromí aktéři budou fungovat mnohem lépe než veřejní správci. Také lze očekávat, že dokud municipality nebudou dotovány státy, v nichž se nacházejí, budou fungovat lépe než národní státy. Z tohoto důvodu fungují Švýcarské kantony lépe než italské regiony.

Překvapuje mne, že zmiňujete Čínu. Jedná se opravdu o příklady komunit se soukromým plánováním, vezmeme-li v úvahu zmíněné politické vazby?

Je těžké říct, jak to přesně funguje. Jedná se o příklady, kdy existuje trh, který není podporován transparentním systémem práva. Nepochybně máme co dočinění s jedinci, kteří vydělali spoustu peněz na developerských projektech. Vlastník Wanda Plaza (nákupní centrum v Ningbo – pozn.) je ukázkovým příkladem tohoto jevu. Dnes je prý druhým nejbohatším člověkem v Číně. A soukromě sřežené komunity na své území nepouští lidi, kte-

DAVID EMANUEL ANDERSSON

- profesor ekonomie na Nottingham University Business School, Čína,
- získal doktorát z územního plánování na Royal Institute of Technology ve Stockholmu,
- před svým příchodem na NUBS v roce 2012, působil na National Sun Yat-sen University na Taiwanu,
- věnuje se územnímu plánování a hayekovské politické ekonomii,
- je šéfredaktorem kanadského mezioborového časopisu *Cosmos + Taxis: Studies in Emergent Order and Organization*,
- je autorem či editorem 9 knih a množství odborných textů v časopisech jako *Journal of Economic Geography*, *Journal of Institutional Economics*, and *Quarterly Journal of Austrian Economics*.

ří tam nepobývají. To je v Číně častější než v jakékoli jiné zemi, kterou jsem navštívil. Tyto developerské projekty se ale neuskutečnily ve funkčním tržním systému, jak jej známe ze západu. Banky, které je financují, jsou všechny vlastněné vládou a panuje podezření, že dobré vztahy rozhodují o poskytnutí půjčky více než ekonomická smysluplnost projektu. Máme řadu podpůrných důkazů naznačujících, že čínský trh s půdou je značně deformován. Veškerá půda je vlastněná státem a lidé si ji mohou pronajmout maximálně na 70 let. Vlastník Wanda Plaza je členem komunistické strany a dříve byl vysokým důstojníkem v Lidové osvobozené armádě. No a v neposlední řadě platí, že soudci a právníci jsou v konečném důsledku pod dohledem komunistické strany, a to může mít vliv na jejich rozhodování.

STÁT NENÍ DOBRÝ PROVOZOVATEL

Mohl byste nyní říci něco více o veřejném plánování? Mluvil jste o tom, že vládní rozhodování vede často k plýtvání. Existují způsoby, jak takovému plýtvání snížit?

Došel jsem k závěru, že jediným způsobem, jak zvýšit efektivnost vládních investic do nové infrastruktury, je vlády decentralizovat, aby lidé mohli snadněji hlasovat nohama. Tím získáte silnější zpětnou vazbu, kterou vám standardní hlasování ve volbách nedá. Pouští-li se vláda do masivní redistribuce bohatství od veřejnosti k dobře organizovaným zájmovým skupinám a má to za následek pokles celkové hodnoty půdy, pak je nejpraktičtější řešením umožnit lidem, aby se mohli odstěhovat. Přesně to se stalo v Detroitu. Toto město trpělo špatnou správou po několik desetiletí, a lidé z něj proto odcházeli. V případě velkých jurisdikcí jsou tyto signály, kdy lidé přicházejí, odcházejí či zůstávají, mnohem slabší, jelikož náklady přesunu jinam jsou velmi vysoké. Je samozřejmě možné vystěhovat se z Číny nebo ze Spojených států, ale situace by se musela zhoršit velmi dramaticky, aby se lidé kvůli své nespokojenosti začali opravdu stěhovat pryč. Jakmile by se však velikost jurisdikcí zmenšila, náklady by poklesly.

Rád bych však podotknul, že i když máme město, kde lze dle zákona ve veřejném zájmu vyvlastňovat a tato moc je využívána za účelem, řekněme, postavení nového letiště, které většina lidí opravdu potřebuje a byla by ochotna za to zaplatit (i když tato ochota není projevena), neznamená to nutně, že by vláda měla toto nové letiště též stavět či provozovat. Empirické důkazy jsou zcela průkazné: soukromě budované a provozované pro-

DOŠEL JSEM K ZÁVĚRU,

že jediným způsobem, jak zvýšit efektivnost vládních investic do nové infrastruktury, je vlády decentralizovat, aby lidé mohli snadněji hlasovat nohama. Tím získáte silnější zpětnou vazbu, kterou vám standardní hlasování ve volbách nedá.

jekty jsou mnohem efektivnější, než když se do nich pouští vláda. V úvodu ke klasické učebnici věnované teorii veřejné volby (Mueller, D. C. 2003. *Public Choice III*. Cambridge: Cambridge University Press.) je krásná tabulka shrnující tento empirický výzkum. Tato tabulka obsahuje všechny velké infrastrukturní projekty financované z daní, počínaje čistítkami odpadních vod po dopravní projekty, školy či nemocnice. Soukromě budované projekty byly téměř vždy méně nákladné při jakékoli úrovni poskytovaných služeb. Pro soukromé statky (dle definice ekonomů), jako je zdravotní péče nebo vzdělání, také platilo, že služby byly efektivněji poskytované, když byly poskytovány soukromým sektorem. Jinými slovy řečeno, je-li situace taková, že vzdělání je placeno z daní, pak nám nejlepší výsledky s nejnižšími náklady přinese kuponový systém. Totéž platí pro zdravotnictví.

I METRO MŮŽE VYDĚLÁVAT

Dám ještě jeden příklad. Systémy metra jsou po celém světě silně dotované. Nemusí tomu tak ale být! Hongkongský systém podzemní dráhy je provozován soukromě a není dotován, jelikož firmě, která ho provozuje, byla prodána práva rozvinout komerční projekty v blízkosti stanic. Naproti tomu, infrastrukturní projekty placené z daní hodnotu půdy vždy nezvyšují. Často jde o výsledek lobování firem, které dobývají rentu. Jde pak o redistribuci bohatství a nákladů, nikoli o zvýšení kolektivního prospěchu. Má to ještě jeden zajímavý aspekt. Mohu ho ukázat na souvisejícím příkladu.

Stockholm má velmi rozvinutou síť metra. Je také masivně dotovaná a dříve ji provozovala organizace, kterou vlastnilo město. Pak ale její provozování prostřednictvím aukce přešlo do rukou firmy, jež provozuje hongkongské metro. Metro je nicméně stále dotováno (nevím, jak moc se výše dotací změnila). Problém je v tom, že v aukci nešlo koupit práva na rozvoj komerčních aktivit v blízkosti stanic. Hongkong má mnohem větší hustotu obyvatel než Stockholm, takže vysoké náklady spojené s investicí a provozováním metra firma pokryje snáze. Podle mne se ve Stockholmu metro vůbec nemělo stavět, dokud tam nebude vyšší hustota obyvatelstva, tak jako třeba na Manhattanu. Evropané ale nemají příliš rádi mrakodrapy a ono jednoduše nejde mít oboje – mít metro, které si na sebe vydělá, a nemít vysokou hustotu obyvatel. Věci jsou tedy často složitější, než se na první pohled zdá.

Dva roky od amnestie

*Nepřípustné zásahy do moci soudní jsou problémem dneška.
Podívejme se po dvou letech na amnestii Václava Klause ze dne
1. 1. 2013 a ukažme si, v čem takovýto zásah spočívá.*

PETR SLUNEČKO | Autor je pedagog na vysoké škole CEVRO Institut

ALEXANDER KÁROLYI | Autor je soudcem Obvodního soudu pro Prahu 9

Problémem je především čl. II, tzn. zastavení trestního stíhání. Jistěže prezident má nezadatelné právo rozhodnout o amnestii i o jejím znění. Stejně tak je velmi těžké polemizovat o tom, kdo vlastně text amnestie vypracoval a kdo zpracovával podklady k ní. Máme za to, že to není podstatné. Ale podstatné je to, že právě čl. II, tzn. zastavení trestního stíhání, je víceméně jediný, který nařizuje soudům, aby bylo zastaveno pravomocně neskončené trestní stíhání, s výjimkou trestního stíhání proti uprchlému, od jehož zahájení k 1. lednu 2013 uplynulo více než 8 let, pro trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující 10 let. Je tedy znovu třeba zdůraznit, že právě čl. II je jediný, který zasahuje do trestního řízení, resp. do věcí, které nebyly ještě pravomocně skončeny. Tzn. ostatní články se buď pomíjí, zhlazují nebo zmírňují tresty, které již byly pravomocné. Tzn. zasahují do věcí, které byly pravomocně skončeny, kdežto právě abolice, tj. čl. II, nařizuje soudům, aby se dále již nezabývaly trestním stíháním a řešením kauz mnohdy velmi složitých.

ZÁSAH DO FUNGOVÁNÍ SOUDŮ

Máme za to, že takovýto zásah v rámci amnestie, konkrétně čl. II, jakoby do celého rámce amnestie jaksi nezapadá a není v tuto chvíli podstatné, zda zní tak, jak zní, ale zejména jde o to, že se zastaví hospodářské trestné činy, velké kauzy, kte-

ré jsou v běhu. Jedná se i o mediálně známé hospodářské trestní kauzy s mnohamiliardovými tunely apod. Nám vadí spíše to, že vůbec takovýto článek, ať už v jakémkoli znění, zasahuje do pravomocně neskončených věcí a v podstatě nařizuje soudům, aby takovéto věci zastavovaly. Zde je třeba říci, že se v podstatě jedná o všechny nejzávažnější trestné činy hospo-

dárské a proti majetku, vyjma trestného činu padělatelství, kdy trestní sazba je buď do 8, nebo do 10 let. Je třeba připomenout, že před účinností nového trestního zákoníku sazby za trestnou činnost při spáchání např. škody velkého rozsahu horní hranice bývala 12 let. Pokud by tedy nedošlo ke snížení sazby u těchto trestných činů, amnestie by se na tuto trestnou činnost nevztahovala. Nový trestní zákoník tedy zmínil sazby na hranici do 10 let. Máme za to, že určitým způsobem bylo porušeno právo na spravedlivý proces tím, že trestní stíhání je delší než šest let, což není argumentem rozhodování Evropského soudu. De facto ze všech rozsudků Evropského soudu v tomto smyslu spíše vyplývá, že je třeba každý případ posuzovat individuálně, do jaké míry průtahy byly způsobené nečinností státu a do jaké míry je to složitý případ, což u těch kauz, kterých se toto týká, bylo často zjevné. Je třeba respektovat vůli prezidenta republiky a jeho rozhodnutí, a tedy i článek II, a spíše se znovu zamyslet nad tím, že to je opravdu další zásah do soudní moci. Pokud se týká amnestie jako takové, tak ta např. jen u Obvodního soudu pro Prahu 9 zasáhla něco přes 1 600 odsouzených a celkově kolem 111 000 a řadí se tak mezi amnestie velmi rozsáhlé. Je ale zajímavé, že u článku III, kde se zmírňují některé nepodmíněné tresty odnětí svobody, buď s podmínkou, nebo se promíjejí nevykonané tresty či jejich zbytky. V odstavci 2 jsou prominuté nepodmíněné tresty nebo jejich zbytky, pokud byly tyto tresty pravomocně uloženy před 1. 1. 2013 a pokud byl uložen trest nepřevyšující 24 měsíců a zároveň nebyl trest uložen a) za zločin, při němž byla způsobena smrt nebo těžká újma na zdraví, nebo b) za zločin proti životu a zdraví, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti anebo proti rodině a dětem, nebo c) osobě, která kromě trestné činnosti, o níž se rozhoduje podle tohoto článku, nebyla v posledních pěti letech před 1. 1. 2013 odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo která byla v posledních pěti letech před 1. 1. 2013 propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody, pokud se na ni nehledí, jako by odsouzena nebyla. Zde je zajímavé, že pro trestný čin loupeže, kde spodní hranice jsou dva roky, měli odsouzení možnost, pokud nespádali ještě pod písmeno c) nebo snad i a), prominutí nevykonaných nepodmíněných trestů odnětí svobody nebo jejich zbytků s podmínkou – na rozdíl např. u odsouzených za zanedbání povinné výživy, pokud trest u nich převyšoval 24 měsíců, že je to v podstatě velmi disproportionální. Můžeme se také bavit o tom, proč má někdo za loupež dva roky a proč má někdo za výživné více než dva roky. Samozřejmě trestní zákoník a jeho sazby to připouštějí, ale domníváme se, že právě amnestie měla pojmout a zasáhnout zejména pachatele takové trestné činnosti, která je méně závažná. Tady vznikají určité disproporce. Máme za to, že touto nedůslednos-

NÁM VADÍ SPÍŠE TO,

že vůbec takovýto článek, ať už v jakémkoli znění, zasahuje do pravomocně neskončených věcí a v podstatě nařizuje soudům, aby takovýto věci zastavovaly.

tí se na některé pachatele takřkajíc nedostalo a na jiné, u kterých by se to nepředpokládalo, ano. Zde je třeba říci, že například u prvotrestaných pachatelů spodní hranice u obvodních soudů není neobvyklá. Samozřejmě můžeme polemizovat nad tím, že stejně tak není příliš obvyklé, aby někdo za zanedbání povinné výživy dostal trest vyšší než dva roky, i když i takoví jedinci jsou.

VADNÝ ARGUMENT O UVOLNĚNÍ VĚZNIC

Stejně tak nemůže obstát argument, že amnestie měla pomoci uvolnit věznice, které byly přeplněné, byť údajně v důsledku toho, že soudci většinu odsouzených pachatelů zavírají a nevyužívají alternativních trestů. Na toto téma lze napsat knihu a my se tím příliš nechceme zabírat, neboť není smyslem tohoto článku dopodrobna rozebírat, proč jsou věznice přeplněné. Nicméně se domníváme, že to rozhodně není proto, že soudci neumějí ukládat jiné než nepodmíněné tresty. Zde je třeba vycházet z toho, jakým způsobem je koncipován trestní zákoník, že se z něj vytratila materiální stránka trestného činu, a je tedy proto daleko složitější posuzovat delikt pachatele víceméně formálně. Soudce má méně možností, aby při výroku o vině zohlednil někdy komplikované, až tragické okolnosti na straně obžalovaného. Skladba trestné činnosti a její recidiva jdou ruku v ruce se zaplňováním věznic. Ostat-

ně amnestie ukázala, že velká většina vězňů, která byla propuštěna z výkonu trestu, se za velmi krátkou dobu do výkonu trestu vrátila, a jednalo se právě většinou o recidivisty drobné majetkové trestné činnosti, zejména krádeží. Je třeba připomenout, že takového pachatele s plným trestním rejstříkem, opakovaně soudně trestaného, který se v daném momentu nachází např. v podmíněném trestu, nelze postihnout jinak než nepodmíněným trestem odnětí svobody. Zásady ukládání trestů tak, jak je uvádí a připouští trestní zákoník, jsou jasně definovány a v dané chvíli již uložené alternativní tresty na pachatele nemají žádný vliv. Ukládat další podmíněný trest do již podmíněného trestu je v rozporu s těmito zásadami. Soudce je v situaci, kdy takřka jiný než nepodmíněný trest nelze uložit. Takových pachatelů je velké množství a toto množství neustále narůstá. U lidí, kteří jsou opakovaně soudně trestáni a v podstatě po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody okamžitě pokračují v trestné činnosti, nelze již působit trestem alternativním. Když vyjdeme ze statistik, které dalo k dispozici ministerstvo spravedlnosti po amnestii, tak největší procento osob, které byly propuštěny z vězení, byly osoby, kdy jejich trest nepřevyšoval jeden rok (12 599)

NENÍ SVOBODY, NENÍ-LI MOC SOUDNÍ ODDĚLENA

od moci zákonodárné a výkonné. Kdyby moc soudní byla s nimi spojena, libovůle by pak panovala nad životy a svobodou občanů. V zájmu rozumného vývoje vztahů státu a občanů musí být všechny moci odděleny.

proti ostatním nepřevyšujícím dva roky (542). Je zcela evidentní, že to jsou právě pachatelé, kteří páchají méně závažnou trestnou činnost opakovaně. Je tedy již patrné, že velkou obsazenost věznic tvoří pachatelé takové trestné činnosti, kterým nelze ukládat nic jiného než trest nepodmíněný, neboť nejsou zákonné možnosti a prostor pro uložení alternativních trestů. Soudcům je stále vyčítáno, že nevyužívají možnosti uložení trestu domácího vězení. Problémem není ani tak to, že neexistuje zatím možnost používání elektronických náramků. My považujeme dosavadní praxi fungování probační a mediační služby za dostačující. Problémem je způsob, jakým je trest domácího vězení nastaven a jaké pod-

mínky pachatel musí splňovat pro to, aby mu mohl být tento trest uložen. Máme za to, že zákonodárce trest domácího vězení koncipoval pro naprosto jinou skladbu odsouzených. Povaha a závažnost spáchaného přečinu, osoba a poměry jsou klíčem pro uložení trestu domácího vězení současně za splnění všech podmínek. Dle našeho názoru je ukládání trestu domácího vězení stále málo využíváno a rozhodně to není jen proto, že by soudci nechtěli tento trest ukládat, protože jeho kontrola je nedostatečná, byť připouštíme, že někteří kolegové tak argumentují.

ZÁVĚR

Baron de La Brédet de Montesquieu ve svém díle *O duchu zákonů* uvádí, že moc soudní musí být zcela nezávislá na moci ostatních (zákonodárná, výkonná). Soudní moc je mocí nejdůležitější, ale přitom ona ve své podstatě nemá ambice ovládat moci zbývající a nemá k tomu ani dostatečné prostředky. Není svobody, není-li moc soudní oddělena od moci zákonodárné a výkonné. Kdyby moc soudní byla s nimi spojena, libovůle by pak panovala nad životy a svobodou občanů. V zájmu rozumného vývoje vztahů státu a občanů musí být všechny moci odděleny. Proti sobě mají především jen prostředky, které suverenitě a nezávislosti jednotlivých mocí kladou překážky, které brání tomu, aby jedna z mocí si podřídila ostatní moci. Mocí soudní musíme chápat pouze soudce, nikoliv státní zástupce či další orgány trestního řízení, jak se často v projevech politiků či sdělovacích prostředků mylně užívá. Z tohoto pohledu jsou všechny řeči o soudcokrácii či justiční mafii nicotné. A nemůže tomu být jinak. Žel současná praxe těmto požadavkům zcela neodpovídá, a proto jsme svědky vedle slovních invektiv i konkrétních zásahů do moci soudní, která realizuje úkoly velmi obtížné, protože hledá a většinou i nachází spravedlnost.

Studujte prestižní vysokou školu v centru Prahy!

Atraktivní obory s výborným uplatněním!

- **Ekonomie – Hospodářská politika (Bc.)**
- **Politologie a mezinárodní vztahy (Bc., Mgr.)**
- **Obchodněprávní vztahy (Bc., Mgr.)**
- **Veřejná správa (Bc., Mgr.)**
- **Bezpečnostní studia (Mgr.)**
- **Master of Public Administration (MPA)**

CEVROINSTITUT

[vysoká škola]

PRÁVO, POLITOLOGIE, EKONOMIE
PRESTIŽ, VZDĚLÁNÍ A ÚSPĚCH

cevroinstitut.cz